

Kent, Kültür, Uygarlık-2

M. Hikmet YAVUZYİĞİT
Cumhurbaşkanlığı (E)
Personel Başkanı

KENTLERİMİZE İLİŞKİN TARİH ARAŞTIRMALARI

Bu konuda yalnızca ‘Tez Çalışmaları’ göz önüne alınarak, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde ‘Kent Tarihi’ Başlığı Altında Çıkan Tezler, derlenerek konumuzu ilgilendirenler listelenmiştir. Kentlerimizin tarihlerinin araştırılmasına yönelik olarak, tüm üniversitelerimizde günümüze kadar üretilen tezlerden ‘tarih’ anahtar kelimesiyle tespit edebildiklerimizi aşağıda; ili, tez başlığı, tez türü, tez konusu, tarihi sırasıyla belirtilmiştir¹.

- XVI. Yüzyıl Adana Tarihi-Doktora-1992,
- Cumhuriyet Dönemi Aksaray Tarihi-YL-2001,
- XX. Yüzyıl Amasya Tarihi ve İnanç Coğrafyası, YL,1996 (aynı başlık altında, 30 ayrı il ve ilçe için tez yapılmıştır.)
- Aydın Tarihinde Kadın-YL-1992,
- Bayburt Tarihi (Tarih, Kültür, Yer Adları)-YL-2018,
- 979 Numaralı Bolu Şer’iyye Sicilinin XIX. Yüzyıl Bolu Tarihine Katkıları-YL-2009,

- Islahat Döneminde Bolu-YL-2006,
- Ortaçağ İğdir Tarihi Ve Taşınmaz Kültür Varlıkları-YL-2019,
- Dünden Bugüne Karaman Tarihi-YL-1992,
- Mardin Tarihi Bibliyografyası-YL-2016,
- Trabzon Tarihi Bibliyografyası-YL-2008,

Bu açıdan bakıldığında, belki ‘Türk Tarih Kurumu’ ile üniversitelerin bir ‘işbirliği Protokolü’ çerçevesinde ve bir özel proje kapsamında, tüm illerimiz ve tamamı olmasa bile seçilecek ilçelerimizin, tarih araştırmalarının, doktora tezi düzeyinde elverişli tüm üniversitelerimizce ve özellikle Cumhuriyetimizin 100. Yılı nedeniyle, ele alınıp (belki bir standart araştırma cetveli ışığında) seçkin birer tez olarak hazırlatılıp yayımlanması, hem Türk Tarihi açısından önemli bir kazanım olacak hem de nitelikli ve özgün bir ‘tezi’ bulunan akademisyenler/gençler yetiştirilmiş olacaktır. Böylesi bir projenin finansmanı için, Türk Tarih Kurumu ile yapılan protokol çerçevesinde, Atatürk’ün İş Bankası’ndaki mirasından, Türk Tarih Kurumu’na ayrılan kısımdan kaynak aktarılabilmesi de değerlendirilmelidir. Ayrıca, her ilde en az bir üniversite ihdas edilmiş olduğuna göre, bunları yönetenlerin ya da buralar-

1 YÖK Ulusal Tez Merkezi, (tez.yok.gov.tr)

da akademik hayatını sürdürenlerin, herhalde akıllarına ilk gelecek ‘TEZ’ konusunun, o ilin tarihinin araştırılması, devamında; yerel gelenek, görenek/töre, yerel folklor, otantik alan araştırmaları, canlı tarih söyleşileri ve benzeri diğer yerel değerlerin ortaya çıkarılması olmalıydı.

KENT VE TARİH

İllerimizin Valilikleri ve Belediye Başkanlıklarının resmi Web sayfalarında, farklı standartlarda, bazen çok geniş bazen çok sınırlı bilgilerle, bazen bir akademisyenin imzasıyla bazen genel hatlarıyla, bir kısmında doğrudan Valilik başlığı altında, bir kısmında, İl Çevre, Kültür ve Turizm Müdürlüğü üzerinden sunulan tarihçe bilgilerinden ulaşılan ve çoğunlukla ‘yaklaşık yerleşim ya da ilk kuruluş tarihleri’ (hemen hiçbirisinde kesin olmakla birlikte) saptanarak aşağıda listelenmiştir. İlk yerleşim ya da ‘şehirleşme’ tarihlerini ortaya çıkarmak son derece uzun soluklu bir çaba olduğundan, bunun için yoğun yüzey ve yer altı arkeolojik çalışmaları gerekmesi nedeniyle, **‘var sayılan’ tarihlerdeki zaman aralıkları, bazen 1000 yıla, bazen 3000 yıla çıkabilmektedir².**

İL VE İLÇELERİMİZİN RESMİ KURULUŞ TARİHLERİ

Cumhuriyet öncesi 55 olan il sayısı, 1923’ten günümüze 13 ayrı düzenlemeyle 81 adede yükseltilmiştir.

1935–1957 yılları arasında 6 ayrı düzenlemeyle, 12 yeni il kurularak, sayı 1957’de 67 il’e ulaşmış, bu sayı 1990’lara kadar (33 yıl) korunmuştur. 1989’dan başlayıp 1999’a kadar süren 10 yılda, 7 ayrı düzenlemeyle, 14 yeni il oluşturulmuştur³.

- 138-Balıkesir
- 160-138-Antalya
- 317-67-Kocaeli
- 550-Batman
- 1.200-Sakarya
- 1.200-Samsun
- 1.200-700-Düzce
- 1.200-Karabük
- 1.200-Zonguldak
- 1.256-1.220-Kütahya
- 1.300-Kastamonu
- 1.400-1.300-Ardahan
- 1.450-1.200-Manisa
- 1.650-1.200-Bolu
- 1.950-Bilecik
- 2.000-1.200-Kahramanmaraş
- 2.000-Şanlıurfa (*)
- 2.000-1500-Yozgat
- 2.000-Artvin
- 2.000-Bingöl
- 2.000-Karaman
- 2.000-Rize
- 2.340-2.284-Osmaniye
- 2.800-800-Ankara
- 3.000-1.750-Nevşehir
- 3.000-2.000-Aksaray
- 3.000-2.000-Kırşehir
- 3.000-2.500-Amasya
- 3.000-2.500-Burdur
- 3.000-Adana
- 3.000-Afyon
- 3.000-Ağrı
- 3.000-Bayburt
- 3.000-Çanakale
- 3.000-Çankırı
- 3.000-Diyarbakır
- 3.000-Erzincan
- 3.000-Eskişehir
- 3.000-Gaziantep
- 3.000-Giresun
- 3.000-Hakkâri
- 3000-Isparta
- 3.000-Muğla
- 3.500-3.000-Gümüşhane
- 3.500-3.000-Kilis
- 4.000-Adıyaman
- 4.000-Bartın
- 4.000-Edirne
- 4.000-Elazığ
- 4.000-Erzurum
- 4.000-Iğdır
- 4.000-Kayseri
- 4.000-Siirt
- 4.000-Tekirdağ
- 4.000-Uşak
- 4.500-Aydın
- 5.000-3.000-Van
- 5.000-4.000-Kars (**)
- 5.000-Niğde
- 5.000-Şırnak
- 5.500-3500-Tunceli
- 5.500-Tokat
- 5.800-4.800-Kırklareli
- 6.000-3.000-Çorum
- 6.000-4.000-Denizli
- 6.000-5.500-Mersin
- 6.000-Kırklareli
- 7.000-Malatya
- 7.000-Ordu
- 7.000-Sinop
- 7.000-Tokat
- 8.000-Sivas
- 8.500-5.000-Yalova
- 8.500-Bursa
- 8.500-İstanbul
- 9.000-3.000---Bitlis
- 9.000-5.000-Konya
- 9.000-Muş
- 50.000-Mardin
- 100.000-Hatay (***)
- * (9.600-7.300 Göbeklitepe)
- ** (En eski Türkçe il adı)
- *** (Tüm zamanların şehri)

Cumhuriyet döneminde kurulmuş olan 26 ilimizden; 07.07.1939 itibarıyla bir halk oylamasıyla Anavata-na katılmış olan ‘Hatay’ın yanı sıra, 25.12.1935 itibarıyla Artvin, Bingöl, Bitlis, Rize, Hakkâri ve Tunceli, 09.07.1953’t e Uşak, 14.06.1954’t e Adıyaman ve Sakarya, 30.06.1954’t e

Nevşehir, 12.06.1957’de Kırşehir, 15.06.1989’da, Aksaray, Bayburt, Karaman ve Kırıkkale, 16.05.1990’da, Batman ve Şırnak, 28.08.1991’de, Bartın, 27.05.1992’de Ardahan ve Iğdır, 03.06.1995’t e Karabük, Kilis ve Yalova, 24.10.1996’da Osmaniye, son olarak da 03.12.1999’da Düzce

2 81 ilin valilik ve belediye başkanlıklarının resmi web sayfaları.

3 İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, (ilyonetimi.illeridaresi...icisleri.gov.tr)

Cumhuriyet öncesi;
(55+284)=339 olan
il/ilçe yerleşim
birimi, bugün
neredeyse % 300
oranında arttırılarak,
(26+638)=664 adetlik
artışla, 1003 adede
ulaşmıştır.

il olmuştur. Bunların dışında kalan 55 il, Cumhuriyet öncesindeki yapılarını korumuştur. İlçelerimizin, yalnızca 284'ü Cumhuriyet öncesi dönemden devam etmektedir. (Yaklaşık üçte biri) 1923 sonrasında, 51 ayrı düzenlemeyle 638 yeni ilçe oluşturulmuştur⁴.

Aşağıda gösterilen kanun numaralarından da anlaşılacağı gibi, 1938'e kadar 75 ilçe kurulmuş, 1938–1960 arası 196 ilçe oluşturulmuş, 1958–1968 arası üç ilçe kurulmuş, 1969–1981 arası yeni ilçe kurulmamış, 1981–2000 arası 289 ilçe, 2000–2018 arası 74 ilçe kurulmuş olup, 1980'den günümüze kadar % 65 lük artışla 363 yeni ilçe kurulmuştur⁵.

İlçelerin kuruluş kanun ya da KHK'ları ile kurulan ilçe sayıları aşağıda belirtilmiştir.78 sayılı Kanun ile 1 ilçe kurulmuşken, (kanun/ilçe sayısı) 309/1, 877/26, 1055/2, 1282/10, 1612/6, 2042/1, 2197/2, 2202/1, 2529/6, 2585/1, 2885/9, 2963/6, 3012/9, 3223/5, 3306/2, 3391/3, 3392/103, 3393/3, 3398/2, 3399/3, 3508/2, 3578/5, 3644/130, 3647/5, 3711/4, 3806/13, 3949/3, 4200/3, 4444/1,

4642/16, 4769/9, 4869/9, 5071/15, 5747/43, 5959/1, 6068/22, 6129/4, 6191/2, 6321/2, 6324/21, 6325/10, 6360/27, 6447/1, 7033/78 iken, 550 sayılı KHK ile 8 ilçe, 584 sayılı KHK ile 2 ilçe, 23.10.1929/1327 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan KHK ile (1) ilçe, son olarak; 25.08.2017 tarih ve 694 sayılı KHK ile Sultanhanı ve Kemalpaşa ilçeleri, 25.10.2018/7148 sayılı kanunla, Hakkâri-Derecik ilçesi, kurularak, Cumhuriyet sonrası kurulan ilçe sayısı, 638'e yükselmiştir⁶.

3644 sayılı Kanunla 130 ilçe, 3392 ile 103 ilçe, 7033 ile 78 ilçe, 5747 ile 43 ilçe, 877 ile 26 ilçe nihayet 6360 ile 27 ilçe kurulması, önemli ilçe oluşturma/yoğunlaştırma hamleleri olarak dikkat çekicidir. Böylece, 6 ayrı Kanunla 407 ilçe kurulmuş olup, Cumhuriyet sonrası kurulan 638 ilçenin % 65'i ölçüsünde bir oran ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyet öncesi il/ilçe sayılarıyla Cumhuriyet sonrasındaki sayılar karşılaştırıldığında; Cumhuriyet öncesinden 55 il ile 284 ilçe günümüze kadar varlıklarını sürdürürken; 13 ayrı yasal düzenlemeyle il sayısı 81'e ulaşmış olup, 51 ayrı kanun ve KHK ile 638 yeni ilçe oluşturularak, Cumhuriyet öncesi; (55+284)=339 olan il/ilçe yerleşim birimi, bugün neredeyse % 300 oranında arttırılarak, (26+638)=664 adetlik artışla, 1003 adede ulaşmıştır.

Bu noktada, ilginç bir yerleşim dağılımı istatistiğini belirtmek gerekirse, halen, 81 il, 922 ilçe, 32.173 mahalle, 18.292 köy, 23.924 bağlı birim, genel toplamda 1.391 belediye birimi bir arada ele alındığında; ülkemizdeki toplam 'mülki idare bölümü' sayısının 76.783 adede ulaştığı, daha öz bir anlatımla, bir ortalama göz önüne alınacak olursa, il başına

950'ye yakın mülki idare biriminin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ülkeyimizin nüfusu, adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre, 84 milyon kişiye doğru gitmekte olduğundan, bu durumda, kilometrekareye de yaklaşık 100 kişi düşmektedir⁷.

KENT VE İŞLEVLERİ

Bu yıl 90.yaşını kutlayan ve 1952'den beri tam 70 yıldır Türk Kent ve Çevre Bilimine öncü kavramlar ve kurumlar kazandırmanın ötesinde, herhalde yaşının birkaç katı sayıda, Türk Bilim Dünyasına seçkin öğrenci ve öğreticiler, akademisyenler, hatta dekan ve rektörler kazandıran, açıkçası yetkin ve yetişmiş beyinler kazandıran; bu bilim dalının artık bilgisi diyebileceğimiz; Profesör Ruşen Keleş'in altını çizdiği gibi, aslında, nüfus açısından çok büyük sayılabilecek kentler başta olmak üzere, kentlerin yönetsel yapı ve işlevlerinin, büyük ölçüde ülke yönetim işlevlerinin daha küçük çaplı uygulanışı olduğunu söyleyebiliriz. Bir anlamda, hükümet birimlerinin tamamına yakınının, küçük ya da büyük birer uzantısı kentlerde de bulunur. Bu birimlerin il düzeyindeki yönetimi de Valilik ya da Belediye Başkanlığı önderliğinde yürütülür. Buna bir örnek olmak üzere, İstanbul ve Paris Büyükşehir Belediyelerinin halen var olan yönetsel birimlerini burada vurgulamak oldukça aydınlatıcı olacaktır. Her iki ilin ortak bir özelliği de Ülke nüfuslarının yaklaşık %18'ini barındırıyor olmalarıdır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi hizmet türleri/birimleri şöylece sıralanmaktadır. Acil Hizmetler, Bilgi Hizmetleri, Çevre Hizmetleri, İmar Ve Şehircilik Hizmetleri, Kültür Hizmetleri, Sağlık Hizmetleri, Sosyal Hizmetler, Spor Hizmetleri, Ulaşım Hizmetleri. Bunlara Bağlı Alt Birimlerin Önemli Bir Kısmı İse Acil

4 İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, (ilyönetimi.illeridaresi...icisleri.gov.tr)

5 İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, (ilyönetimi.illeridaresi...icisleri.gov.tr)

6 İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, (ilyönetimi.illeridaresi...icisleri.gov.tr)

7 T.C İçişleri Bakanlığı ve TÜİK verileri.

Hizmetler Kapsamında; İstanbul İtfaiyesi, Zabita, Afet Koordinasyon Merkezi, Deprem Birimi, Bilgi Hizmetleri; Çözüm Merkezi, Kentsel Dönüşüm Masası, Denetim Birimi, Hata-Usulsüzlük Ve Yolsuzluk Bildirimi, Bilgi Edinme Hakkı, Kamu Hizmet Envanteri, Balık Ve Hal Fiyatları, Cenaze İşlemleri, Afetten Korunma, Bilgi Hizmetleri; Çevre Hizmetleri; Çevre Koruma, Veteriner Hizmetleri, Tarım Ve Su Ürünleri, Hal Birimi, Denizcilik Birimi, Atık-Tıbbi Atık Yönetimi, İGDAŞ, İstanbul Enerji, Ağaç A.Ş., İmar Ve Şehircilik Hizmetleri; İmar Planlama Ve Arşiv Birimi, Şehir Planlama Birimi, İSTON A.Ş., Kültür Hizmetleri; Şehir Tiyatroları, Kültür Sanat Birimi, Kütüphane Ve Müzeler, Medya Birimi, İstanbul Konaklama Tesisleri Envanteri, Kültür A.Ş Birimi, Sağlık Hizmetleri; Covid-19 Birimi, Genel Sağlık Hizmetleri, Evde Sağlık Hizmetleri, Tıp Merkezleri, Psikolojik Danışma Merkezi, Yaşlı Hizmetleri, Vektörle Mücadele Ve İlaçlama Birimi, Sosyal Hizmetler, Sosyal Tesisler, Sosyal Yardımlar, İS-MEK, Teknoloji Atölyeleri, Belnet, Yükseköğretim Öğrenci Yurtları, Engelsiz İstanbul, Muhtarlıklar Birimi, Hamidiye A.Ş, Beltur A.Ş, Halk Ekmek A.Ş, Spor Hizmetleri; Okul Spor Salonları, Engelli Spor Hizmetleri, Spor Organizasyonları, Sporcu Yetiştirme Birimi, Spor Tesisleri Ve Yaz Kampları, İBB Spor Kulübü⁸.

Paris Belediyesi'nin temel görevleri; Başkanlığın Web sayfasında 33 başlık altında sıralanmaktadır. Anıtlar, Gazi İşlemleri, Arşivler, Bölgesel Hükümetle İlişkiler, Cinsiyet Eşitliği Zaman Yönetimi, Çevre Emlak ve Yeşil Alanlar, Dayanışma ve Sosyal İşler, Ekonomik Gelişme Finans ve İstihdam, Entegrasyon AB üyesi Olmayan Yerleşimciler, Gençlik Hizmetleri, Genel Yönetim İnsan İlişkileri, Konut, Kültür, Kültürel Miraslar, Meclis Organizasyonu, Okul Hayatı

Eğitim Takviminin Düzenlenmesi, Okul Öncesi ve Aile, Ombudsman Hizmeti, Öğrenci Hayatı, Özürlüler, Sağlık Bakım İlişkileri, Sosyal Dışlanmayla Mücadele, Spor, Su ve Hıfzıssıhha, Şehir Planlama ve Mimarlık, Şehir Politikaları, İştirakler ve Şehir İşleri Anlaşmaları, Ticaret, Turizm, Ulaşım Trafik Yol ve Park, Uluslararası ve Fransızca Konuşan Milletlerle İlişkiler, Yaşlı Vatandaşlar, Yeni Teknolojiler ve Araştırma, Yerel Demokratik Enstitüler ve Sivil Kuruluşlar, Yüksek Eğitim⁹.

Yine Paris Belediye örgütü yapısında göze çarpan bir özellikte, Belediyenin bir ölçüde devlet ya da hükümet fonksiyonlarından bazılarını üstlenmiş olmasıdır. Nitekim bir kaynakta, Fransa'daki yerel yönetim uygulamaları nitelenirken şu ifadelerle yer veriliyor. "...Bu kapsama giren görevlere örnek olarak; ...seçimlere ilişkin görevler (seçmen listelerinin düzenlenmesi), mesleki örgüt seçimlerine ilişkin görevler, askerlik yükümlülüklerine ilişkin görevler, yerel kolluk görevleri, sosyal yardım görevleri, ...eğitime ilişkin görevler ve kültüre ilişkin görevler verilebilir. ...Çeşitli kanunlarla verilen yetkilere istinaden, su ve atık yönetimi, gü-rültüyle mücadele ve kırların korunması konusunda belediyelere kimi sorumluluklar düşmektedir. Sosyal konutların yapılması, endüstriyel gelişme kapsamındaki bölgelerin belirlenmesi..."¹⁰ vb. gösterilebilir.

KENT VE MİMARLIK

Kent ve mimarlık ilişkisine, seçkin iki bilim insanımızın bakış açısıyla girmek istiyorum. "...Abidin Dino, Sinan Usta'ya atfederek 'her top-

rağın bir isteği, bir doğurma zoru vardır, devrine göre. Sanırım mimarlık, işte bu isteğin ebeliğini yapmaktır' diyor. Gerçekte eytişimsel bir ilişki sergileyen söz konusu toplumsal ve mekânsal karşıtlık ve etkileşimlerin sonucunda izlenen kentsel değişim ve dönüşümler çoğunlukla-kentte aynı mekân üzerinde farklı taleplerin yarışmasıyla ortaya çıkan karşılaşma-dövüşümler ya da meydan okumalar anlamında-, aşırı yoğunlaşma, yükselme, yayılma ve kümelenmeler ya da kent dışına ya da çeperine sıçramalar biçiminde ortaya çıkmaktadır. ...

...Kentte farklılaşan her mekân ve her yapı gurubunun içinde bulunduğu coğrafyanın dikte ettiği koşullar (**coğrafik alın yazısı**) uyarınca, getirilen özgünlük yanı sıra, kentin tarihsel gelişim sürecinde geçmişin öyküsünü yarına taşıyan tarihsellik, bu öykünün doğru okunması ile kentsel belirleyicilere uyulması tanıtmaya çalıştığımız yaklaşımda önemlidir. Burada, yerel-geleneksel olanla, ars-ı ulusal olanın eytişimsel karşıtlığından yararlanması söz konusudur...

...20. Yüzyıl, sonunun toplumsal bilinçlenmesinin ortaya çıkardığı; ekonomik, politik, toplumsal, çevresel, teknolojik ve kültürel bir değişimi ve dönüşümü anlatır. Yeni-ekonomik döngülerle eşzamanlı bu tanımlamanın kentte olan yansımalarının çok-merkezli, çok yönlü, çok-yanlı, çok-zamanlı, çok-biçimli ve çok-amaçlı süreçlerle tanımlanması, kimlikel ve kültürel gerilimleri de ortaya çıkarmaktadır¹¹ ...

İlk yapılar, tamamen bulunulan coğrafyanın sağladığı olanaklarla, örneğin Kuzey Afrika'da toprağa şekil

8 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, resmi web sayfası.

9 Paris Belediye Başkanlığı resmi web sayfası.

10 Doç.Dr. Ramazan Şengül, Fransa'da Yerinden Yönetim Politikalarının Belediye Yönetimine Etkileri, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:9, S:20, Sf.31-44,2012.

11 Prof. Dr. S. Güven Bilsel, Doç. Dr. Erkan Polat, Mimarinin ve Kentin Birlikte Planlanmasının Farklılaşan Kavramlar Üzerinde Etkisi, Şehir Plancıları Odası, Planlama Dergisi,2006/4.

Geleceğin mimarisi yerel unsurlardan oldukça uzak ve teknoloji odaklı bir mimarlık haline gelecek.

verilerek, orman ve ağacın olmadığı bölgelerde taşlardan yararlanarak, ormanı yoğun bölgelerde ağaçtan yapılar kullanarak yapılabiliyordu. Bu nedenle, ilk yapı örnekleri, ülkeler ve kıtalar arasında büyük farklılıklar gösterirken, günümüzün yapıları iletişim çağının da etkisiyle büyük ölçüde birbirine benzemeye ve birbirini taklit etmeye başlamış, üslup ya da biçim farklarını mimarların tercihi ve yaratıcılığı belirler olmuştur.

Nitekim bir araştırmacı bu durumu şöyle betimlemektedir. "...Öncelikle, geleceğin mimarisi yerel unsurlardan oldukça uzak ve teknoloji odaklı bir mimarlık haline gelecek. Hele de son 20 yıla bakıldığında akıllı binalar, mimari sunum yöntemlerinin ve mimari ifade yöntemlerinin mimarların akıllarındaki şeyleri daha kolay gerçekleştirebilmelerini sağlaması ile beraber, akıl almaz işler ortaya çıkmaya başladı bile¹²..."

Artık bina yapımında **'insanların başını sokacak bir yuva'** anlayışının çok ötesinde, **'araba konforunda yaşam olanakları sunabilen'**, **'kuzey-güney cephe' arayışı** ve ayrımını ortadan kaldıracak olan, gelecek nesilleri de gözetken, insanlara daha yüksek yaşam standardı sağlayacak, doğaya en az zarar verecek, enerji ve diğer kaynakların tüketiminde olabilecek en üst etkinlik, verimli-

lik ve tasarrufu sağlayacak, **kendi enerji gereksinimini bir ölçüde üretebilecek**, dahası işlevselliği ön planda tutacak yapıların, -akıllı binaların- üretimi, mimarların zekâsının üst sınırını zorlamaktadır.

Ülkemizin kentlerinde özgün bir mimari tarz ya da mimari kimlik var mıdır, başka bir anlatımla, ortalama bir mimari disiplin ya da düzeye ulaşılabilmemiş midir sorularının yanıtlarını okuyucuya bırakarak, halen eğitim veren; 129 Devlet ve 75 vakıf üniversitesi ile 4 Vakıf Meslek Yüksekokulu olmak üzere, 208 adede ulaşan üniversiteler serisinden¹³, 156'sında mimarlık fakültesi/bölümü bulunmaktadır. Bunların da 119'unda, her nedense 'Mimarlık' diploması vermekle birlikte oldukça karmaşık ve değişik isimler altında mimarlık fakültesi/bölümü bulunmaktadır. Nitekim 20 değişik isim altında ve bir kısmı da aslında tamamen aynı sonucu ifade etmekle birlikte kelimelerin yerleri değiştirilerek oluşturulmuş fakülte isimlerinin sayısal dağılımını bir kanı oluşturması açısından sunmakta yarar umuyorum. Bunları; -fakülte adı/aynı adı taşıyanların sayısı olarak- mühendislik fakültesi (1 adet), tasarım/2, güzel sanatlar/1, güzel sanatlar ve tasarım/5, güzel sanatlar ve mimarlık/3, güzel sanatlar, tasarım ve mimarlık/12, -aynı kelimelerle bu kez- mimarlık, tasarım ve güzel sanatlar/2, mimarlık ve doğa bilimleri/1, mühendislik ve doğa bilimleri/2, mimarlık ve güzel sanatlar/2, mimarlık, güzel sanatlar ve tasarım/2, mimarlık/44, mimarlık ve tasarım/23, mimarlık ve mühendislik/3, tersini yazarak bu kez, mühendislik ve mimarlık/17, araya bir (-) işareti koyarak, mühendislik-mimarlık/16, mühendislik, mimarlık ve tasarım/3, sanat, tasa-

rım ve mimarlık/11, sanat ve tasarım/3- şeklinde belirtebiliriz. Selçuk ve İstanbul Teknik (İstanbul ve KKTC'de) Üniversitelerine bağlı ikişer fakülte söz konusudur. Ayrıca, mevcutların yaklaşık üçte biri oranında, 37 fakülte/bölümde henüz öğrenci bulunmamakla birlikte, bunlar her olasılığa karşı tescil edilerek bekletilir durumdadır¹⁴. (ÖSYM, 2022 Yükseköğretim Programları Kılavuzu, Tablo:4)

Bunların isimleriyle 2022-2023 dönemi kontenjanları yandaki tabloda gösterilmiştir.

2021-2022 dönemi için mimarlık fakülteleri kontenjanlar toplamı; 7.487 kişi olup, (bu duruma göre, 2022-2023 döneminde-7.468 olduğundan- 19 kişilik kontenjan azalması söz konusudur.) 2021 yılı kayıt döneminde, mimarlık fakültelerine aynı sayıda öğrencinin kayıt yapmış olması göz önüne alındığında ve her yıl aynı sayıda öğrencinin mezun olduğu varsayıldığında, yıllık olarak, 7.487 mimarın var olanlara katıldığı, bir başka açıdan bakıldığında, halen bu fakültelerde (en az) 29.948 öğrencinin eğitim-öğretim gördüğü, dolayısıyla bunların da 4 yıl sonra, iş sahibi olamasalar da en azından birer diplomaya sahip olacakları ortaya çıkmaktadır. 2000 yılından günümüze, her yıl ortalama 7.000 mimar diploması hesabıyla, 22 yılda 154.000 mimar sayısı ortaya çıkmaktadır.

Oysa Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) resmi web sayfasında, Birliğin resmi istatistik verilerine göre, 2021 yılı sonu itibarıyla tüm Türkiye'de mimar odalarına kayıtlı, 32.013 kadın ve bu sayıya yakın sayılabilecek 36.465 erkek olmak üzere, toplam üye sayısı 68.478

12 www.mimarimedya.com/gelecegin-mimarisi-icin-ongorulerim/ başlıklı söyleşi.

13 Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, (istatistik.yok.gov.tr)

14 ÖSYM, 2022 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, TABLO-4, 2022/Ankara,(osym.gov.tr)

ÜNİVERSİTE ADI	KONT.	FAKÜLTE ADLARI
İSTANBUL TEKNİK .(İng.)	210	MİMARLIK FAK.(U.A Saraybosna-15+Mim.ve İnş.F-5)
YILDIZ TEKNİK .(İng)	200	MİMARLIK F.
ÖZYEĞİN	143	MİMARLIK VE TASARIM F.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR	120	MİMARLIK F.
TRAKYA	120	MİMARLIK F.(Trakya-110+U.A.Balkan-10)
DİCLE	115	MİMARLIK F.
DOKUZ EYLÜL	115	MİMARLIK F.
GAZİ	115	MİMARLIK F.
GEBZE TEKNİK	115	MİMARLIK F.
KARADENİZ TEKNİK	115	MİMARLIK F.
ORTA DOĞU TEKNİK	115	MİMARLIK F.
BURSA ULUDAĞ	110	MİMARLIK F.
ERCİYES	110	MİMARLIK F.
ESKİŞEHİR TEKNİK	110	MİMARLIK VE TASARIM F.
İSTANBUL MEDİPOL	110	GÜZEL SANATLAR TASARIM VE MİMARLIK
KONYA TEKNİK	110	MİMARLIK VE TASARIM F.
BALIKESİR	100	MİMARLIK FAKÜLTESİ
DÜZCE	100	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ	100	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ	100	MİMARLIK F.
KOCAELİ	100	MİMARLIK VE TASARIM F.
NECMETTİN ERBAKAN	100	GÜZEL SANATLAR VE MİMARLIK
AKDENİZ	90	MİMARLIK FAKÜLTESİ.
BURSA TEKNİK	90	MİMARLIK VE TASARIM F.
ÇUKUROVA	90	MİMARLIK F.
FIRAT	90	MİMARLIK F.
KARABÜK	90	MİMARLIK F.
MERSİN	90	MİMARLIK F.
SÜLEYMAN DEMİREL	90	MİMARLIK F.
ADANA A.TÜRKEŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ	80	MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT (İNG)	80	MİMARLIK VE GÜZEL SANATLAR F.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL	80	MİMARLIK F.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY	80	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
GAZİANTEP	80	MİMARLIK F.
HATAY MUSTAFA KEMAL	80	MİMARLIK F.
İSTANBUL	80	MİMARLIK FAKÜLTESİ.
İSTANBUL BİLGİ	80	MİMARLIK F.
İZMİR DEMOKRASİ	80	MİMARLIK F.
KIRKLARELİ	80	MİMARLIK F.
MUĞLA SITKI KOÇMAN	80	MİMARLIK F.
ONDOKUZ MAYIS	80	MİMARLIK F.
PAMUKKALE	80	MİMARLIK VE TASARIM F.
SAKARYA	80	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL	80	GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK
BAHÇEŞEHİR	76	MİMARLIK VE TASARIM F.
MEF	76	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
YEDİTEPE	76	MİMARLIK F.
MALTEPE	75	MİMARLIK VE TASARIM F.
TED	75	MİMARLIK VE TASARIM
ABDULLAH GÜL	70	MİMARLIK
ALANYA ALAATTİN KEYKUBAT	70	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
ARTVİN ÇORUH-ARHAVİ	70	SANAT VE TASARIM.
İSKENDERUN TEKNİK	70	MİMARLIK F.

ÜNİVERSİTE ADI	KONT.	FAKÜLTE ADLARI
İSTANBUL AYDIN	70	MİMARLIK VE TASARIM F.
SİVAS CUMHURİYET	70	MİMARLIK, GÜZEL SANATLAR VE TASARIM
VAN YÜZÜNCÜ YIL	70	MİMARLIK VE TASARIM F.
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT	69	GÜZEL SANATLAR TASARIM VE MİMARLIK
YAŞAR	63	MİMARLIK F.
ÇANKAYA	62	MİMARLIK F.
AKSARAY	60	MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ
BEYKENT	60	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK
HARRAN	60	GÜZEL SANATLAR F.
MANİSA CELAL BAYAR	60	GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK
MARDİN ARTUKLU	60	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR	60	MİMARLIK F.
SAMSUN	60	MİMARLIK VE TASARIM
YOZGAT BOZOK	60	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
TOBB-ETÜ	56	MİMARLIK VE TASARIM F.
BAŞKENT	55	GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK F.
BİNGÖL	50	MÜHENDİSLİK - MİMARLIK F.
IŞIK	50	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK.
İSTANBUL GELİŞİM	50	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
İSTİNYE	50	GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK
İZMİR EKONOMİ	49	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM F.
İSTANBUL KÜLTÜR	45	MİMARLIK F.
AMASYA	41	MİMARLIK FAK.(Kentsel Tasarım ve Peyzaj.)
ATATÜRK –ERZURUM-	40	MİMARLIK VE TASARIM F.
HALIÇ	40	MİMARLIK F.
İSTANBUL OKAN	40	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
KADİR HAS	40	SANAT VE TASARIM F.
MUNZUR (TUNCELİ)	40	GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK
RECEP TAYYİP ERDOĞAN	40	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
SİİRT	40	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM F.
ANTALYA BİLİM	35	GÜZEL SANATLAR VE MİMARLIK.
ATILIM	34	GÜZEL SANATLAR TASARIM VE MİMARLIK
ALANYA HAMDULLAH EMİN PAŞA	30	MİMARLIK FAKÜLTESİ
DOĞUŞ	30	SANAT VE TASARIM F.
FATİH SULTAN MEHMET	30	MİMARLIK VE TASARIM F.
HASAN KALYONCU	30	GÜZEL SANATLAR VE MİMARLIK F.
İSTANBUL GEDİK	30	MİMARLIK VE TASARIM
İSTANBUL SABAHATTİNZAİM	30	MÜHENDİSLİK VE DOĞA BİLİMLERİ F.
İSTANBUL TEKNİK KKTC	30	KKTC EĞİTİM VE ARAŞTIRMA YERLEŞKESİ
İSTANBUL TİCARET	30	MİMARLIK VE TASARIM F.
KTO KARATAY	30	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM F.
NUH NACİ YAZGAN	28	GÜZEL SANATLAR VE TASARIM F.
ALTINBAŞ .(İNG.)	20	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK FAKÜL.
AVRASYA	20	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK
BEYKOZ	20	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
DOĞU AKDENİZ	20	MİMARLIK F.
GİRNE AMERİKAN	20	MİMARLIK TASARIM VE GÜZEL SANATLAR
İST.SAĞLIK VE TEKNOLOJİ	20	MİMARLIK VE DOĞA BİLİMLERİ
İSTANBUL AREL	20	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK
İSTANBUL RUMELİ	20	SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL	20	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
KIBRIS AMERİKAN (LEFKOŞA.)	20	MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK F.

ÜNİVERSİTE ADI	KONT.	FAKÜLTE ADLARI
LEFKE AVRUPA	20	MİMARLIK F.
NİŞANTAŞI	20	MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
TOROS	20	GÜZEL SANATLAR TASARIM VE MİM. F.
YAKIN DOĞU	20	MİMARLIK F.
İSTANBUL ESENYURT	15	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
AKIN YARATICI SANATLAR VE TASARIM - KKTC GİRNE	10	TASARIM FAKÜLTESİ..
BAHÇEŞEHİR-KIBRIS-LEFKOŞE	10	MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ.
FENERBAHÇE	10	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK FAKÜLTESİ.
RAUF DENKTAŞ	10	MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ.
ULUSLARARASI BALKAN	10	MÜHENDİSLİK F.(Sadece mimarlık var.)
ULUSLARARASI KIBRIS	10	GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK
ULUSLARARASI SARAYBOSNA	9	MÜHENDİSLİK VE DOĞA BİLİMLERİ.
GİRNE	3	MİMARLIK F.
ULUSLARARASI FİNAL.	3	MİMARLIK VE GÜZEL SANATLAR F.
ANKARA BİLİM		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK FAKÜLTESİ.
ANKARA MEDİPOL		GÜZEL SANATLAR, TASARIM VE MİMARLIK
ANTALYA AKEV		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL		SANAT, TASARIM VE MİMARLIK
BARTIN		MÜHENDİSLİK, MİMARLIK VE TASARIM F.
BATMAN		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI		GÜZEL SANATLAR VE TASARIM F.
BİTLİS EREN		MÜHENDİSLİK - MİMARLIK F.
ÇANAKKALE 18 MART		MİMARLIK VE TASARIM F.(Sadece peyzaj v.)
ÇANKIRI KARATEKİN		SANAT, TASARIM VE MİMARLIK
EGE		GÜZEL SANATLAR TASARIM VE MİM. F.
ERZİNCAN BİNALI YILDIRIM		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK
ERZURUM TEKNİK		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ		SANAT, TASARIM VE MİMARLIK
İZMİR BAKIRÇAY		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
KAHRAMANMARAŞ İSTİKLAL		MÜHENDİSLİK, MİMARLIK VE TASARIM
KAPADOKYA		MİMARLIK, TASARIM VE GÜZEL SANATLAR
KASTAMONU		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
KAYSERİ		MÜHENDİSLİK, MİMARLIK VE TASARIM
KIBRIS BATI (GAZİ MAĞUSA)		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK FAKÜLTESİ
KIRIKKALE		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
KIRŞEHİR AHI EVRAN		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.
KONYA GIDA VE TARIM		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK
KÜTAHYA DUMLUPINAR.		MİMARLIK F.
MALATYA TURGUT ÖZAL		SANAT, TASARIM VE MİMARLIK F.
MUŞ ALPARSLAN		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ		MÜHENDİSLİK-MİMARLIK F.(Peyzaj)
OSMANİYE KORKUT ATA		MİMARLIK, TASARIM VE GÜZEL SANATLAR
OSTİM TEKNİK		MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ.
SELÇUK		MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ.
SELÇUK		AKŞEHİR MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK F.
SİNOP		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK
TASARIM –KKTC-GİRNE		TASARIM FAKÜLTESİ..
TOKAT GAZİOSMANPAŞA		MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK
UŞAK		MİMARLIK VE TASARIM F.
GENEL TOPLAM	7468	

Dünya ülkeleri arasındaki toprak büyüklüğü sıralamasında, halen 37.sıradayız. Yabancıların satın alma hakkı olan toprakların tamamını belirli bir sürede ya da uygun bir dönemde toparlamaları sonucu, kendi Vatandaşlarımızın doğrudan kullanma hak ve özgürlüğüne sahip oldukları topraklar göz önüne alındığında, dünyadaki sıralamamız, 44. sıraya düşerek, Bizi; Ukrayna, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Madagaskar düzeyine/ ayarına indirebilir!

kişidir. Bu da ortalama bir algı ile yukarıda belirttiğim 4 yıllık mezun stoklarının (68.478/29.948) yaklaşık 2.2 katıdır¹⁵. 2020 yılı sonu itibarıyla toplam mimar/üye sayısı 63.628 kişi olduğundan, yukarıdaki varsayımımıza göre; $(7.487-4.850) = 2.637$ mimar adayı, her yıl meslek odasına kaydolma gereksinimi duymamakta, yani işini yapamamaktadır. Bu da yıllık mezunların yüzde 35'i demektir. Kaldı ki her kaydolana da hemen

15 TMMOB'ye bağlı odaların üye sayısı 618.000 oldu başlıklı duyuru,(tmmob.org.tr).

bir iş sahibi olamıyor. Dolayısıyla, tüm mezunların mesleklerini yürütmek için yasal zorunluk olan meslek odası kayıtlarını bugüne kadar neden yaptırmadıklarının takdirini okuyucuya bırakıyorum.

Türkiye'nin, yıllık olarak kaç yeni mimara gereksinimi vardır. Buna ilişkin bir planlama ve uzun hedefli bir düzenleme var mıdır, bilmiyorum. Burada, öğrenci ve mezun stoklarının aynı hatta daha yoğun olduğu pek çok başka alan olduğunu da (hukuk, yönetim bilimleri, işletme, sağlık bilimleri gibi geçmişi daha eski olan alanların ötesinde, elektrik-elektronik, bilgisayar ve diğer mühendislik türleri vb. dâhil) vurgulamakta yarar vardır.

Bu saptamalardan hareketle, Cumhuriyet'in 100 yılı özelinde, il, ilçe, mahalle ve köylerin bir özgün proje çerçevesinde, belirli ölçüde kent plancılarının da katılımıyla, bir '100. YIL TÜRKİYE YERLEŞMELERİ ENVANTERİ' ve bağlı olarak, cadde ve sokak, köy ve mahalle iyileştirme çalışmalarından başlayıp, tüm kentlerimizin, sağlıklı bir ihtiyaç analizi, korunması gerekli, tarihlendirilmesi gerekli, belki restütasyonu gerekli mekânların saptanmasının ardından, kentlerimize yeni ve uygar bir gelecek hazırlanması için henüz gelecek mesleğini düzgünce yürütemeyen, bir pratik, birikim ve üslup edinememiş genç mimarların bu uygulamayla ve proje süresince çalıştırılmak üzere, tecrübe kazandırılıp Türkiye'nin geleceğine hazırlanması bu noktada bir öneri olarak düşünülebilir.

Konumuzun uzağında olmakla birlikte, üniversite benzeri yapıların tarihte ilk ortaya çıktıkları dönemlerden günümüze, birer '**Kent Ürünü**' olduklarını, başlangıcından beri de bu anlayışın geçerli olduğunu, asıl olanın taşranın son derece sınırlı olan sosyal, kültürel, araştırma vb.

olanaklarından, kentlerin yetkinleştirici, bilgi ve görgü artırabilme olanağı sunan, sosyalleşme ve davranış kalıpları edinme olanağı bulunan ortamlarında genç nesillerin eğitim ve öğretim süzgeçlerinden geçirilip, daha dinamik ve donanımlı ortamlarda, daha geniş çevrelerde, gerekli tüm birikimlerle donatılması olduğunu vurgulamak gerekir kanısındayım. **Yoksa çok küçük nüfuslu illerin yanı sıra, taşra kasabalarının başta ticari kaygılar olmak üzere, çeşitli ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak için buralara öğrenci yığınları aktarılmasının toplam sonucu hiçbir ülkenin yararına olmamıştır.**

YABANCILARA TOPRAK SATIŞI BAĞLAMINDA KENT

2644 Sayılı Tapu Kanunu'nun, (02.07.2018 t. 698 s. KHK. m.9 ile değişik fıkra.) 35.maddesinin ilgili fıkrası aynen şu hükmü içerir: "...yabancı uyruklu gerçek kişilerin edindikleri taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikteki sınırlı aynı hakların toplam alanı, 'ÖZEL MÜLKİYETE KONU' (yani, dağ-bayır ve işlevsiz arazi olmayıp, tarıma, sanayiye, turizme vb. elverişli, dolayısıyla değerli toprak olacak.) ilçe yüzölçümünün yüzde 10'unu ve kişi başına Ülke genelinde otuz hektarı geçemez. Cumhurbaşkanı, kişi başına Ülke genelinde edinilebilecek miktarı iki katına kadar artırmaya yetkilidir..."

Buradan çıkan matematiksel sonuçları şöylece saptamak mümkündür.

- ilçe düzeyinde, özel mülkiyete konu toprakların (işlenebilir, değerlendirilebilir, artı değer/katma değer oluşturabilir) % 10'u satılabilir. Bu oran da, yasa gereği, Cumhurbaşkanı'nın kararıyla %10 daha artırılabilir. Yani %20'ye çıkarılabilir...
- Satışlar için herhangi bir süre kısıtlaması bulunmuyor ve bu

haktan sadece yabancı tüzel kişiler yararlanabiliyor. Ancak yabancı şirket / şirketler, grup / gruplar ve benzeri organizasyonların, yüzlerle binlerle ifade edilebilecek kişileri bir yolunu bulup, usul ve yöntemince, Türkiye'nin işlenebilir topraklarının (Cumhurbaşkanı'nın vereceği ilave yetki de dâhil edildiğinde) %20'sini kısa sayılabilecek bir süre içinde toparlamaları çok zor gözükmemektedir. Bu güne kadar niye yapılmadı konusunda burada bir tahmin yürütmek zor gözüküyor. Vurgulamamız gereken; en azından başlangıçta %10'luk kısmı bir ya da birkaç organizasyonun çabucak toparlamasına bir engelin bulunmadığıdır. Parayı ve belgeleri teslim etmek yeterlidir. Tek dileğimiz, acele etmemeleri olabilir!

c-Türkiye'nin toplam yüzölçümü; 783.562 kilometrekare olduğuna göre, bunun % 20'si 156.712 kilometrekareye denk gelmektedir. Bu durumda, kendi Vatandaşlarımıza ne kalıyor? Bize kalan genel toplam alan, 626.850 kilometrekareye inmiş oluyor.

d-Dünya ülkeleri arasındaki toprak büyüklüğü sıralamasında, halen 37.sıradayız. Yabancıların satın alma hakkı olan toprakların tamamını belirli bir sürede ya da uygun bir dönemde toparlamaları sonucu, kendi Vatandaşlarımızın doğrudan kullanma hak ve özgürlüğüne sahip oldukları topraklar göz önüne alındığında, dünyadaki sıralamamız, 44. sıraya düşerek, Biz; Ukrayna, Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Madagaskar düzeyine/ayarına indirebilir!

Bu noktada, Türkiye'nin coğrafi dağılımını; topraklarımızın kullanım işlevine göre ve yüzde olarak belirtmek, olayı biraz daha iyi açıklayacaktır diye düşünüyorum. Bu anlamıyla **'Topraklarımızın' % 35.6'sı**

'İşlenen Toprak', % 28'i 'Çayır ve Mera', % 30.2' si 'Orman-Fundalık-Çalılık', % 1.4'ü 'Su Yüzeyleri', % 0.7' si 'Yerleşim' ve kalan, % 4.8'i ise diğer (taşlık-kayalık vb.) alanlar şeklinde sıralanmaktadır. Dolayısıyla, dağıtacağımız %10 ya da 20'lik pay, yukarıdaki %35.6'nın içinden çıkacaktır. Bunu böyle görsek iyi olur!

Toprakların satışı ulusal mevzuata göre olabilmesine karşın, bir şekilde geri alınması gündeme geldiğinde, büyük ölçüde uluslararası mevzuatın da devreye girebileceği göz ardı edilmemelidir. Özetle, bu toprakların parayla geri alınması ya da kamulaştırılmasında yepyeni sorunlar yumağı olasıdır. Her ne kadar 'Topraklarımızı' (2644/35) ile kolaylıkla satma özgürlüğümüz varsa da geri alma özgürlüğü aynı düzeyde olamayacaktır. Artık uluslararası mevzuat ve uluslararası kuruluşların devreye girmesi sorunuyla karşılaşmak söz konusu olabilecektir.

Bu konuyu Anayasa Mahkemesi, çok açık ve kolay anlaşılabilir bir biçimde ortaya koymuştur. (Anayasa Mahkemesi'nin; 09.10.1986 gün ve 1986/18 Esas ve 1986/24 Karar sayılı kararı, Resmi Gazete: 31.01.1987 tarih ve 19358 Sayılı). "...Satışın yabancı ülke uyruğundaki gerçek kişilere yapılması halinde satılan toprakların gerektiğinde geri alınabilmesi olanağının varlığına güvenilemez. Yabancı'nın her an kendi devletinin himayesinde olduğu dikkate alındığında, böyle bir yola başvurma'nın devletlerarası çetin sorunlara yol açması kaçınılmazdır..."

Ülkede yabancı'nın arazi ve emlak edinmesi salt bir mülkiyet sorunu gibi değerlendirilemez. 'Toprak', devletin vazgeçilmesi olanaksız temel unsuru, egemenlik ve bağımsızlığın simgesidir..."

Kaldı ki dünyanın gelişmiş diyebileceğimiz ülkeleri; diğer ülkelerden toprak kiralayarak, gıda/tarım gele-

Ülkede yabancı'nın arazi ve emlak edinmesi salt bir mülkiyet sorunu gibi değerlendirilemez. 'Toprak', devletin vazgeçilmesi olanaksız temel unsuru, egemenlik ve bağımsızlığın simgesidir...

ceğini güvence altına almanın ötesinde, geleceğine ticari bir yatırım yapma çabası ve yarışı içine girmişlerdir. Bu noktada, kiraya veren ve alan ülkelere baktığımızda, hiçbir özel vurguya yer olmaksızın **durum zaten kendi zekâsını ortaya koymaktadır.**

Bir kere yabancı ülkelere toprak kiralama bakımından Ülkemizi çok özel bir yere koymamız gerektiğini söylemek gerekir. Çünkü gelecekte Türkiye'nin olası gereksinimlerinin ötesinde sayılabilecek toprak parçası (belki buralarda ortaya çıkarılacak katma değer ile ihracat olanakları da düşünüldüğünden) Türkiye tarafından uzun yıllara dayalı olarak, karşılıklı iyi ilişkiler kurulan ülkelere kiralanmış ve hukuki güvenceye kavuşturulmuştur.

Bu konuyu; toprak kiralayan ve kiraya veren birkaç ülkeyi örnek vererek sonlandırmak istiyorum. En çok kiralama yapan ülkelerin başını ABD çekmektedir. Üstelik ABD'nin kendisi için toprak kiralamaya daha onlarca yıl gereksinimi gözükmemektedir. Çünkü ABD, bildik, sıradan bir devlet coğrafyası değildir, bir kıta devletidir. Ortalama bir kıta büyüklüğündedir. ABD'de tarımsal

işletmeler öylesine büyüktür ki bu Devletin/kıtasal yapının nüfusunun % 1'den azı tarımla uğraştığı için, devletin istatistik verilerinde tarımla uğraşanların oranına genel hatlarıyla değinilmediği bilinmektedir. Mısır üretimi başta olmak üzere, ABD birçok tarımsal üründe dünya lideridir.

Kısaca özetlemek gerekirse, ABD'nin yıllık mısır üretimi, Türkiye'nin yaklaşık 69 katı büyüklüğünde ve 392.450.840 tona ulaşmaktadır. Nüfusu 333 milyon ve coğrafyası da 9.8 milyon kilometrekaredir. Türkiye Coğrafyasını 0.8 milyon kilometrekareye yuvarladığımızda, alan karşılaştırması daha net ortaya çıkmaktadır. Üstelik alanı, Biz'den 12.25 kat büyükken, nüfusu 4 kat büyük olup, kişi başına düşen alan da ABD/ Türkiye olarak; 29.607 / 9.445 birimdir. (ABD; 3.22 kat fazladır.)

ABD'den sonra, aslında normal bir algıyla kolayca öngörülebileceği gibi Çin, Almanya, İngiltere (kiraladığı toprakların yüzölçümü, Danimarka Ülke yüzölçümünü aşmıştır.) ve Fransa gelmektedir. Devamında petrol zengini bir kısım Arap ülkeleri sayılabilir. Gelişmişliğin hemen

diğer tüm alanlarında olduğu gibi, en çok kiralama yapan ilk 5 ülkenin, AB üyesi olduğu da, yine bekleneneği gibi ayrı bir gerçektir., Peki, topraklarını yerinde bir deyimle pazara sürenler kimler; bunlar da yine öngörülebileceği gibi, 'ihtiyaç fazlası toprağım var diyebilen' Sudan, Kongo, Etiyopya, Nijerya, Somali, Endonezya, Filipinler ve bazı Güney Amerika ülkeleriyle bazı diğer Afrika ülkeleri şeklindedir. Ancak tüm kiralama yapanların yaklaşık %80'i Afrika ülkeleri olurken, neredeyse kalan %20'si de Güney Amerika ülkeleri olmaktadır. Bir yeni istisna da son zamanlarda kiralama pazarına Rusya ve Ukrayna'nın da kiraya veren sıfatıyla girmeye çalışmalarıdır. Özellikle Afrika Ülkelerinin niye böyle bir yola gittiklerinin sosyolojik boyutu ile ekonomik boyutundan hangisinin baskın olduğunun irdelenmesi oldukça çarpıcı olacaktır kanısını taşıdığımı belirtmek isterim

AKIL ÇAĞINDA AKILLI KENTLER

"...Geleceğin kentleri; Akıllı olmasının yanında, şehrin coğrafi planla-

ma ve tasarımından mimari tasarımına, ulaşımdan iletişime, ekolojik tasarımdan ergonomik tasarıma, yenilenebilir enerji kullanımından pasif bina teşviki gibi daha birçok alanda özel tasarlanmış olmalıdır....

...Merkezden başlamak üzere dış doğru alçalan bir kat irtifakı ile binaların mimarisi tasarlanmalıdır. Bu tasarımlar, doğayı taklit bilimi olan biyomimetik bilim dalı dikkate alınarak örümcek ağı mantığındaki bir yapı ile oluşturulmalıdır. En merkezi noktadaki dairenin içi tamamen yeşil alan olarak bırakılmalıdır. Hemen ardından gelen yerleşim parselleri dairesel dama mantığı ile bir yeşil alan, bir yerleşim alanı şeklinde oluşturulmalıdır. Böylece yerleşim alanlarının önu arkası ve yanları yeşil alan olacaktır¹⁶..."

"...Bilgi iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin neden olduğu bilgi çağı, yeni bir kültürün doğmasına sebep olmuş ve kentsel mekânda, üretim, yapılaşma, ulaşım ve iletişim gibi birçok alanda kentsel hayatı kolaylaştıran ve zaman tasarrufu sağlayan olanaklar ortaya çıkmış ve akıllı kent düşüncesinin yaygınlaşmasında çok etkili bir faktör olmuştur. Bu bağlamda, teknolojiyi kent yaşamıyla birleştirebilen, onu adapte edebilen kentler hızla akıllı bir forma dönüşerek kentsel mekânlardaki yaşam kalitelerinin artmasına ve daha sürdürülebilir bir kent yaşamına imkân tanımaktadır....

...Bilgi ve iletişim teknolojileri kent hayatını, kültürünü ve kentlilerin alışkanlıklarını çok hızlı bir şekilde değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Bu dönüşümün sonucunda kentin kullanım şekilleri; vatandaşların istek ve beklentileri tamamen farklı boyutlara taşınmaktadır. Bu-

¹⁶ Tunay Alkan, Akıllı Kentler Ya da 21. Yüzyıl Şehirleri, (www.bilisim.dergisi.org) S.182.

gün kentler oldukça canlı, hareketli, üretken, yenilikçi, çekici olmakla beraber, maruz kaldığı yoğun nüfus akımları nedeniyle karmaşa, kayıt dışılık, trafik, sağlık, atık, enerji, su ve hava kirliliği, çarpık kentleşme, kaynaklara ulaşım, suç çeşit ve miktarlarındaki hızlı yükseliş gibi birçok sorunla yüz yüzedir....

...Bir kentin, akıllı kent olarak değerlendirilebilmesi için; akıllı ekonomi, akıllı yönetim, akıllı hareketlilik, akıllı çevre, akıllı yaşam, akıllı teknoloji, akıllı altyapı ve en önemlisi tüm bu akıllı çözümleri kabul edip kullanacak akıllı vatandaşlardan oluşan bir sistemin kurulması gerekmektedir. ...Geleceğin kentleri; Akıllı olmasının yanında, şehrin coğrafi planlama ve tasarımından mimari tasarımına, ulaşımdan iletişime, ekolojik tasarımdan ergonomik tasarıma, yenilenebilir enerji kullanımından pasif bina teşviki gibi daha birçok alanda özel tasarlanmış olmalıdır...

...Dünyada, günde ortalama 200.000 kişinin kentlere göç ettiği, Birleşmiş Milletlerin kentleşme değerlendirmelerinde yer almaktadır...2025 yılına gelindiğinde dünya nüfusunun yaklaşık %58'nin kentlerde/şehirlerde yaşayacağı, gelişmiş birçok bölgede ve kentte ise bu oranın %81'i aşacağı tahmin edilmektedir¹⁷.

Bu sonuca göre, doğru ya da yanlış yollardan geçilmiş olsa da, nüfus ölçütü göz önüne alındığında, 'Dünya Kentleşiyor' demek zorundayız. Çünkü en geri ülkeler dahi eklense, 3 yıl sonra 2025'te tüm dünya da kentleşmiş yapıların oranı bazı ülkeler için 4/5'e bazıları için de yaklaşık 3/5'e doğru tırmanmaktadır.

SONUÇ

'Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur' sözü aslında, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin başka bir söylem biçimidir denilebilir. Çünkü insanı mutlu ve tatmin eden, insana huzur/esenlik veren beklentiler büyük ölçüde karşılanmaksızın, beyinsel/zihinsel beklentilerin karşılanması ya da insan beyninin yaratıcı, yenilikçi, dönüştürücü fikirler üretmesi pek olası değildir. Daha nitelendirici olarak belirtmek gerekirse; sağlıklı yaşam, beslenme, barınma, eğitim gibi temel gereksinimleri ile genel yaşam standartlarını karşılayamamış kişi ya da toplumlar, çağdaşlarına göre daha geri kişi ve topluluklar olarak kalmak durumundadır.

'Konut; kişinin/ailenin makamıdır, birinci öncelikteki mekânıdır' diyebiliriz. Çünkü yaşam kalitesini yükselten unsurların başında doğal olarak, insanın yaşamını planladığı, programladığı, gereksinimlerinin büyük bölümünü karşıladığı yer, en yalın söylemiyle 'kişisel ya da ailesel mekânı/makamıdır konut. Burası, kişinin konutu veya yazlık kışlık konutları, hatta ofisi, hayatında değer verdiği, keyif aldığı zamanları geçirdiği diğer mekânları biçiminde de olabilir. Dahası, aktif çalışma yaşamının geçtiği kamusal ya da özel mekanlar, kreşlerden başlayan eğitim kurumları serisi, duruma göre hastane, belki yüzde birlik kesimi ilgilendiriyor olsa bile ceza ve ıslah evleri gibi insan ömrünün geçtiği her alanı saymak olasıdır. Bu alanların sağlayacağı yaşam kalitesi, bireylerin beklentilerini, geleceğe güven duygularını artıracak, daha üretken, ufku daha açık kitlelerin yoğunlaşmasını sağlayacaktır.

Geleceğin yerleşim biçimlerinde artık toprağa bağımlılığın ötesine geçme arayışları başlamış olup, bu arayışı dile getiren bir çalışmada şöyle

denilmektedir: **"...Yeni malzeme ve teknolojilerle bina adeta yaşayan bir organizma olarak tasarlanabilmekte,** hatta artan nüfus ile düşey şehirler, megastrüktürler, denizler gibi farklı yaşam alanı arayışlarına, üzerinde yaşadığımız gezegenin sınırlarını zorlayarak başka gezegenlerde koloniler kurmanın arayışları yapılmaktadır... Çelikten daha sağlam, ancak hafif korozyon dayanımı yüksek bir metal olan ve endüstriyel alanda sıklıkla kullanılan titanyum, mimarlıkta 20. Yüzyılın sonlarında iç mekân dekorasyonlarında, çatılarla birlikte kullanılabilir. Mimarlık gündemine de F. O. Gehry'nin tasarladığı Bilbao Guggenheim Müzesi ile gelmiştir¹⁸.

Geleceğin yerleşim biçimini şüphesiz geleceğin mimari yaklaşımları ve şehir planlamaları belirleyecektir. Buradan hareketle denilebilir ki geleceğin mimarlığı ve kent tasarımı; doğaya en az zarar vererek insana en yüksek konforu ve bağlı olarak en yüksek yaşam standardını sağlamayı hedef almalıdır. Bu açıdan, insanın mekânla ilişkisinde; **insanı ne mutlu eder, insan için en sağlıklı, en güvenli, ulaşım, iletişime, erişime, oksijene ve güneşe ulaşımı en üst düzeyde sağlayan bina ve çevre nasıl sağlanmalıdır** sorusuna cevap verebilmelidir geleceğin mimarları.

Yeni kent anlayışında, ortaya çıkan bir yapılanmayı bu noktada vurgulamak yerinde olacaktır. Geçmişin yerleşim ve yapılarında; savaşlardan, doğal afetlerden, dış saldırılardan korunma gereği ile yerleşimler; görüş açısı en yüksek korunaklı tepelere, kayalık yamaçlara kurulur, ayrıca surlar, hendekler gibi yapı engelleri ile donatılırken, bu günün

17 T.Didim Akyol Altan, Geleceğin Mimarlığı, Bilimsel-Teknolojik Değişimlerin Mimarlığa Etkisi, İzmir, DEÜ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Fen ve Mühendislik Dergisi, C.9, S.1, Sf.77-91, 2007.

18 Doç. Dr. Erhan Örselli, Dr. Can Akbay, Teknoloji ve Kent Yaşamında Dönüşüm, Akıllı Kentler, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, C.2,S.1,Sf.228-241, 2019.

Artık, tek başına ve bir üslubu olan kentlerin, tümünden ve baştan kurulması çağına girilmiştir.

yerleşimlerinde, bir anlamda dış düşmanın yerini hemen tüm dünyada iç düşman almış gibi, binaları yabancı müdahalesi ve diğer tehditlere karşı korumak için kademeli güvenlik önlemleri ve site anlayışı geliştirilerek, 'Önce Çelik Kapılar' devreye sokulmuş, ardından, çeşitli düzeylerde özel güvenlik örgütleri oluşturularak, askeri alanlar benzeri tel örgüler, kameralar ve güvenlik kulübeleri serisi, hatta sensörlü (kişinin gözüne, parmak izine vb. duyarlı) bina-pencere giriş çıkışları, uydular üzerinden kişisel mekânların görüntülü takibi, eş zamanlı olarak söz konusu mekânlarda ortaya çıkma olasılığı olan tehditlere karşı, resmi güvenlik birimleri, itfaiye, su ve elektrik idareleri vb.nin haberdar edilmeleri/ihbar sistemi kurulması yöntemleriyle; bir çeşit yeni kuratılmış bölgeler ortaya çıkmıştır.

Bugünün kent planlamasında; bir ölçüde iş isten geçmiş olsa da, **çevre koruma alanlarıyla öngörünüm alanları başta olmak üzere**, deprem kuşaklarından, sel yataklarından, heyelan bölgelerinden uzak yerleşimler, insan sağlığına tehdit oluşturan toprak parçalarını, tarım alanlarını, orman alanlarını, hatta yaban hayatını ve bir bütün olarak doğayı gözetken yapılaşmalar olabildiğince göz önüne alınmakta, bu yöndeki ulusal ve uluslararası kamuoyu denetimi ve duyarlılığı daha ön plana çıkmakta ve hissedilmekte, gelecekte bu anlayışın çok daha etkinleşeceği ve yaygınlaşacağı öngörülmektedir.

Geleceğin kentlerinde, 'Çevre ve Şehircilik' eğitimi ya da bilimi, işin bir anlamda '**Yasama' sorumluluğunu üstlenecek** ve olması gerekeni bütün boyutlarıyla ele alıp ürüne dönüştürürken ve kent yönetimlerine ışık tutarken, 'Kent Tasarımı ya da Kent Planlamacıları' kent/kentler ölçüğünde planlamalar yapıp, sistemin ana ve yan damarlarını kurala bağlayacak, 'Mimarlar' ise önceki aşamalarda somutlaşan, kent hukuku, kent tasarımı ve planlamasına uygun olarak, bina veya bina serilerini projelendireceklerdir. **Yani mimar; yaşam alanı / 'mekân oluşturacaktır.'** Bu üç akıl süzgecinden geçen kentler, en yüksek refahı hedeflerken en az karmaşa ve işlevsizliği hedef almış olacaktır. **Dolayısıyla, düzgün devlet yapılarının düzgün kentleri ortaya çıkacaktır.** Bu açıdan bakıldığında, geçmişin köyleşen kentleri yerine, gelecekte kentleşen köylerin yaygınlaşması ve asıl anlayış haline gelmesi öngörülebilir.

İnsan sosyal bir canlıdır ve bütün genetik geçmişi; su, hava, toprak, barınma alanı, yani mekân ve bunların üstünde doğa ile yoğrularak geçmiştir. Öyleyse insan bilinçaltını, ancak bu kaynaklara en ideal biçimde ulaşabilirse tatmin edebilecektir. Bu da, sağlıklı ve güvenli bir çevrede sağlıklı yaşam olanakları ile olasıdır.

Artık, tek başına ve bir üslubu olan kentlerin, tümünden ve baştan kurulması çağına girilmiştir. Bu anlamda, **sanayi-ticaret-tarım kentleri, turizm-eğlence kentleri, liman-serbest bölge kentleri, bilim-teknoloji, ar-ge kentleri, eğitim, sağlık, emekli kentleri gibi kentlerde uzmanlaşma yoluna gidilme arayışları sürdürülmektedir.**

Gelinen noktayı ele alan bir çalışmada şöyle denilmektedir. "...Tam anlamıyla yüzlerce yeni şehir, 2000'li yılların başlarından beri Asya ve Afrika'da filizleniyor. **Bunlar, Put-**

rajaya, Naypyidaw, Nanhui, Kangbashi, Dompok ve Khorgas gibi isimlerle haritada tamamen yeni noktalar. Bir tane Orman Şehri, bir tane Kral Abdullah İktisat Şehri, bir tane Mavi Şehir, bir tane Gracefield Adası, bir tane Tiflis Denizi Yeni Şehri, bir tane **Liman Kenti**, bir tane Şelale Şehri ve evet hatta bir tane **Robotik Gelecek Şehri** bile var. Nihayetinde, Malezya, Nijerya, Çin, Fas, Hindistan, Suudi Arabistan, Ekvador, Umman, Kazakistan ve Kenya gibi 40'tan fazla ülke, yeni şehirler inşa etmek için milyarlarca dolar döktü. Sadece Endonezya'nın bile inşa etmekle meşgul olduğu şehir sayısı 27'den az değil¹⁹." (48)

Çalışmamı bir öneri ile sonlandırmak istiyorum. Önceki bölümlerde değinildiği üzere, halen 1003 kent yerleşmesine sahip durumdayız. Ülkemizin, güçlü bir bölge ve dünya ülkesi konumunu pekiştirecek yeni adımların tasarlanması ve bu anlayışın da süreklilik göstermesi gerekmektedir. Bu anlayıştan hareketle, 1004'üncü kentimiz olarak; sıfırdan bir bilim kenti, üniversite kenti, teknoloji kenti, kültür ve sanat kenti, sağlık kenti, turizm ve eğlence kenti, dahası, bir sektör ya da hizmet alanının adeta 'başkenti' olacak, örneğin '**sanayi başkenti**' uluslararası ticaret başkenti' gibi anılabilecek bir kentin, **bir 21 yüzyıl projesi olarak, Cumhuriyetimizin 100. Yılı özelinde**, bir model kentin hemen tüm niteliklerini bünyesinde taşıyacak, 'kent gibi kent', diyebileceğimiz, insanlarda ve konunun uzmanlarında rol modeli oluşturabilecek, görkem, gelişmişlik, uygarlık duygusu uyandıracak, bir kentin ya da kentlerin oluşturulması Türkiye'ye, Türk İnsanı'na çok özel değerler katacak ve çok özel bir gelecek tasarımı olacaktır diye düşünüyorum.

¹⁹ <https://www.forbes.com/sites/wadshopard/2017/12/12/why-hundreds-of-completely-new-cities-are-being-built-around-the-world>.